

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІКИ

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES AS A MEANS OF IMPROVING PREPARATION OF FUTURE PROFESSIONALS OF ECONOMIC

Статтю присвячено проблемі використання педагогічних технологій у навчальному процесі вищої школи. З'ясовано сутність термінів «педагогічна технологія» та «технологія навчання». Особливу увагу звернено на застосування педагогічних технологій як універсального засобу навчального процесу підготовки фахівців економіки. Доведено, що педагогічні технології сприяють якісній підготовці майбутніх фахівців економіки. Обґрунтовується вибір ефективних педагогічних технологій для підготовки майбутніх фахівців економіки.

Ключові слова: технологія, освітня технологія, педагогічна технологія, технологія навчання, майбутні економісти.

Статья посвящена проблеме использования педагогических технологий в учебном процессе высшей школы. Выяснена сущность терминов «педагогическая технология» и «технология обучения». Особое внимание обращено на применение педагогических технологий как универсального средства учебного процесса подготовки специалистов экономики. Доказано, что педагогиче-

ские технологии способствуют качественной подготовке будущих специалистов экономики. Обосновывается выбор эффективных педагогических технологий для подготовки будущих специалистов экономики.

Ключевые слова: технология, образовательная технология, педагогическая технология, технология обучения, будущие экономисты.

The article is devoted to the problem of the use of pedagogical technologies in the educational process of higher education. The essence of the terms «pedagogical technology» and «technology of training» are determined. Particular attention is paid to the use of pedagogical technologies as a universal means of educational process of training specialists in the economy. It is proved that pedagogical technologies promote qualitative training of future specialists in economy. The choice of effective pedagogical technologies for preparing future specialists of the economy is substantiated.

Key words: technology, educational technology, pedagogical technology, technology of training, future economists.

УДК 378:34:33

Галушак І.Є.,
канд. екон. наук,
доцент кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет
імені Василя Стефаника»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Якість професійної освіти на сучасному етапі є одним із вагомих показників, що визначає конкурентоспроможність всієї вищої школи і кожного випускника зокрема. Суть реформування професійної освіти полягає в забезпеченні особистісного розвитку майбутнього фахівця, вдосконаленні змісту підготовки та формуванні способів самореалізації навчальної діяльності з метою компетентного оволодіння практичним досвідом. Саме тому наголошується на необхідності посилення технологічного аспекту підготовки фахівця, що спонукає науковців до пошуків ефективних дидактичних засобів навчання, які перетворюють навчальний процес у технологічний з оптимальною діяльністю суб'єктів, його керованістю та гарантованим результатом. Це пояснює актуальність багаточисельних досліджень технологічних аспектів вищої педагогічної освіти, розгляду педагогічних технологій як засобу та умови підвищення ефективності професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічних дослідженнях виокремилось декілька основних підходів науковців щодо розуміння педагогічної технології (В. Беспалько, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, В. Ідіатулін, Б. Ліхачов, М. Левіна, О. Набока та ін.). Учені (А. Алексюк, В. Беспалько, В. Бондар, О. Вербовська, І. Зязюн, О. Мороз, А. Нісімчук, Н. Ничкало, О. Падалка, О. Пехота, І. Підласий, С. Сисоєва, В. Сластьонін, М. Ярмаченко та інші) розглядають педагогічну

технологію як науку, систему, модель, діяльність та сукупність дій її учасників.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питаннями технологічного підходу до навчання та використання в навчальному процесі технологій займалися А. Алексюк, А. Андрощук, В. Галузинський, М. Євтух, І. Осадченко, Є. Полат, О. Пометун, Ю. Сенько, Г. Селевко, Л. Столяренко та ін. Віддаючи належне напрацюванням вітчизняних науковців, слід усе ж таки визнати, що ця проблема не знайшла свого повного відображення в педагогічній літературі. Такі аспекти, як розмежування основних понятійних категорій, різні підходи до класифікації педагогічних технологій, недостатньо вивчено питання вибору ефективних педагогічних технологій та доцільність їх застосування в навчальному процесі підготовки майбутніх фахівців економіки.

Мета статті – теоретично обґрунтування доцільності застосування педагогічних технологій у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця економіки, визначення суттєвих ознак технологічного процесу та відмінність технології навчання від методики.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі визначають різні підходи до визначення терміна «педагогічна технологія»: цілеспрямований, організований педагогічний вплив на навчальний процес (Б. Ліхачов); змістовна техніка реалізації навчального процесу (В. Беспалько); процес створення відповідної до потреб і можливостей осо-

бистості та суспільства теоретично обґрунтованої навчально-виховної системи соціалізації, особистісного і професійного розвитку й саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок послідовних професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, забезпечує ефективну реалізацію освітньої мети (М. Левіна). С. Вітвицька до визначення технології додає також логічність процесу, єдність змістової і процесуальної частин, їх взаємообумовленість [3].

Досить влучне висловлювання стосовно характеристики сучасної ситуації наукових пошуків в зазначеному понятійному полі знаходимо в дослідженнях В. Бондаря, який наголошує, що «в суті педагогічних технологій знайшли своє відображення здобутки вчених у різних сферах. Здобуті в цих галузях знання спонукали педагогів до вивчення педагогічних закономірностей, опанування якими сприяє матеріалізації та генералізації наукових надбань у педагогічній діяльності на рівні педагогічних технологій, які хоч і мають суб'єктивний характер і йдуть від інтуїції, все ж після масової апробації на ефективність, внесення певної корекції набувають об'єктивного характеру і стають доступними для всіх здібних до педагогічної діяльності педагогів» [1]. У відповідності до сучасних вимог, що поставлені перед системою освіти, освітні навчальні заклади поступово переходять на технологічний етап розвитку. За визначенням ЮНЕСКО, «педагогічна технологія» – це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що своїм завданням вважає оптимізацію форм освіти. Враховуючи це більш узагальнене визначення поняття, науковці ведуть інтенсивний пошук щодо вивчення сутності даного поняття, досліджують його функціональність, змістовну наповнюваність та шляхи використання.

У роботах Г. Селевко знаходимо посилання на М. Кларіна, який дає визначення двох понять різних за рівнем діяльності: поняття «педагогічна технологія» як виявлення принципів і способів оптимізації освітнього простору, що охоплює розробку та використання прийомів і методів, а також оцінку методів, що застосовуються; поняття «технологія навчання» як конструювання системи навчання і професійної підготовки [7]. На думку вченого, педагогічна технологія в загальнопедагогічному розумінні характеризує цілісний освітній процес, якому притаманні: освітньо-виховні цілі, зміст, джерела і засоби навчання, форми і методи навчання, від яких залежать особливості дій активних учасників процесу навчання (того, хто навчає, і того, кого навчають). У широкоаспектному визначенні під технологією слід розуміти сукупність знань про способи і засоби здійснення процесів, за яких відбуваються якісні зміни об'єкту.

Наукові доробки І. Зязюна, О. Пехоти містять чітке визначення дефініцій «освітня технологія», «педагогічна технологія» та «технологія навчання». Цілком правомірним є твердження науковців, що поняття «освітня технологія» передбачає загальну стратегію розвитку освітнього простору. «Педагогічна технологія», на думку науковців, відображає тактику реалізації освітніх технологій, саме їй притаманні загальні риси функціонування педагогічного процесу, до яких відносяться технологія модульного, проблемного, особистісно орієнтованого навчання тощо. Натомість «технологія навчання» є більш вузьким поняттям, що розкриває визначений шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах певної навчальної дисципліни, розділу чи теми. Це підтверджує особливість технології навчання, що полягає в її реалізації через зміст навчальної дисципліни [4; 6].

Основним системоутворюючим фактором технології, на думку С. Смирнова, є засоби навчання і контролю на рівні навчальної дисципліни, а сама технологія є сукупністю і послідовністю застосування методів і процесів перетворення, ключовою ланкою яких є кінцевий результат. Автор акцентує увагу на тому, що технологія не може ототожнюватися ні з формою навчання, не з методикою, ні з конкретною педагогічною системою [8].

Інтерес для дослідження викликає твердження О. Пехоти, яка підкреслює, що вибір освітньої технології «це завжди вибір стратегії пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи вчителя з учнем. Базуючись на пануючих в педагогічній науці поняттях системного та системно-діяльнісного підходу до навчання, педагогічними технологіями, на думку Д. Чернілевського, слід вважати інструментарій досягнення успіхів. Натомість М. Буланова-Топоркова відзначає, що найбільш об'ємно суть терміну «технологія навчання» передає наступне визначення: технологія навчання – це спосіб реалізації змісту навчання, що передбачається навчальними програмами, через систему форм, методів і засобів навчання, яка забезпечує найбільш ефективне досягнення поставлених цілей [5]. Автор наголошує, що в технології навчання зміст, методи і засоби знаходяться у взаємозв'язку і взаємообумовленості, а педагогічна майстерність викладача полягає в доцільному виборі змісту, використанні оптимальних методів і засобів навчання у відповідності з програмою та педагогічними завданнями.

Існують десятки класифікацій технологій. Складність полягає в тому, що одні і ті ж технології називаються в одних авторів освітніми, в інших – педагогічними, а в третіх – навчальними чи виховними.

У існуючому спектрі технологій перший найнижчий ярус займають технології навчальні, вище – освітні, виховні, ще вище – розвиваючі і формуючі.

На наш погляд, зацікавлення викликає типологія педагогічних технологій, зроблена Е. Зеєром, Н. Кузьміною й Е. Симанюк. Учені класифікують їх так:

1) когнітивно-орієнтовані, що ґрунтуються на використанні діалогових методів, семінарах-дискусіях, проблемному навчанні, когнітивному інструктуванні, інструментально-логічних тренінгах, тренінгах рефлексії тощо;

2) діяльнісно-орієнтовані, в основі яких – методи проектів, контекстного навчання, організаційно-діяльнісні ігри, технологічні карти, комплексні завдання, імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів та ін.;

3) особистісно-орієнтовані, в центрі яких перебувають інтерактивні й імітаційні ігри, тренінги розвитку, розвивальна психодіагностика тощо [2].

Слугує на увагу найбільш повна класифікація педагогічних технологій представлена Г. Селевком [7]. Учений виділяє групи й класи педагогічних технологій. До груп входять технології, подібні за метою, змістом, методами і засобами навчання. У класи автор об'єднує технології за ознакою сутнісних характеристик (цільова орієнтація, характер взаємодії вчителя й учнів, організація навчального процесу). Так, Г. Селевко виокремлює дванадцять класів педагогічних технологій за такими параметрами: рівень застосування, філософське підґрунтя, провідний чинник психічного розвитку, наукова концепція засвоєння досвіду, орієнтація на особистісні структури, характер змісту і структури технології, тип організації й управління пізнавальною діяльністю тих, хто навчається; організаційні чинники; підхід до учнів, провідний (домінуючий) метод; напрям модернізації існуючої традиційної системи, категорія тих, хто навчається. У межах класифікації Г. Селевко виокремлює педагогічні технології за рівнем активізації та інтенсифікації діяльності. При цьому до таких технологій учений залучає проблемне навчання, ігрові й комунікативні технології.

У межах нашого дослідження важливо підкреслити, що кожна педагогічна технологія повинна базуватися на власних концептуальних підходах, які враховують основні методологічні підходи, цілі та зміст навчання, принципи організації навчального процесу, форми, методи і засоби навчання.

Ми дійшли висновку, що педагогічна технологія складається із змістового та процесуального компонентів. При цьому змістовими елементами є концептуальна, діагностична та дидактична складова а процесуальними – практична реалізація змістового компонента.

Отже, проектування технології формування правової компетентності майбутніх економістів в умовах неперервної університетської освіти визначено як:

1) процес: побудова, організація, впровадження, застосування;

2) як результат: формування правової компетентності, виражений у певному продукті (рівень сформованості правової культури).

Таке визначення дає можливість дійти висновку, що системоутворюючим чинником технології є педагогічна реальність, яку моделюють. Відтак технологія формування правової компетентності майбутніх економістів у педагогічному процесі професійної підготовки майбутніх економістів може бути образом не лише теперішньої чи минулої педагогічної реальності, а й майбутньої.

Основною концептуальною ідеєю проектування процесу формування правової компетентності майбутніх економістів в умовах неперервної університетської освіти, з одного боку, стала розробка такої технології, яка повинна підвищити ефективність цього процесу, зробити його відповідним до вимог сучасного суспільства, а з іншого – спрямованість технології на отримання результату – сформованість у майбутніх фахівців з економіки правової культури. Дана технологія дає можливість:

1) побачити динаміку формування правової компетентності;

2) визначити та проаналізувати найвпливовіші чинники її формування;

3) визначити умови її верифікації та умови ефективного управління даним педагогічним процесом;

4) структурувати процес формування правової компетентності майбутніх економістів;

5) визначити діяльність викладача й студента в цьому процесі;

6) визначити якісну характеристику правової культури, що поєднує структурний та кількісний аналіз педагогічного процесу.

Процес проектування технології формування правової компетентності майбутніх економістів в умовах неперервної університетської освіти як системи, яка являє собою єдність таких етапів: цільового, організаційно-методичного, змістово-технологічного, оціночно-результативного.

На першому етапі – цільовому – в рамках дослідження загальною метою було визначено формування правової компетентності майбутніх економістів. Згідно з поставленою метою визначено такі завдання: формування мотивації студентів до самостійної роботи; орієнтація процесу навчання на особистість студента як носія правових, загальнолюдських та професійних цінностей; формування умінь та навичок самостійної роботи майбутніх фахівців з економіки; розвиток прагнення до постійної самоосвіти й самовдосконалення.

Висновки. Отже, застосування педагогічних технологій як універсального засобу навчального процесу підготовки фахівців економіки, дозволяє забезпечити якісні зміни у системі їх фахової підготовки. Технологія навчання є практичною реалізацією спроектованого процесу навчання, сис-

темою способів досягнення цілей і діагностикою поточних і кінцевих результатів на різних етапах навчання в неперервній університетській освіті. Враховуючи принципово нові вимоги до фахівців, що полягають у мобільності фахової підготовки, особистісній реалізації та творчому вирішенні професійно-практичних проблем, на нашу думку, використання педагогічних технологій слугуватиме базисом у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця економіки. Перспективи подальшого дослідження передбачають застосування в навчальному процесі закладів вищої освіти педагогічних технологій, які сприятимуть формування правової компетентності майбутніх спеціалістів економічного профілю.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боднар В.І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. К.: Вересень, 1996. 129 с.
2. Кузьмина Н.В. Понятие «педагогическая система» и критерии ее оценки // Методы системного педагогического исследования. Л.: ЛГУ, 1980. 172 с.
3. Левина М.М. Технология профессионального педагогического образования. М.: Академия, 2001. 272 с.
4. Освітні технології: Навч.-метод. Посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. К.: А.С.К., 2001. 256 с.
5. Педагогика и психология высшей школы / М.В. Буланова-Топоркова. Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. 543 с.
6. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. К.: Вища шк., 1997. 349 с.
7. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
8. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М.: Академия, 2003. 304 с.